

GAZETĂ TRANSILVANIEI.

Gazetă ese de 2 ori: Mercurea și Dumineacă, Foiș, cindu concedu ajutoriale. — Pretiul: pe 1 anu 10 fl., pe $\frac{1}{4}$ 3 fl. v. a. Tiere esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu $2\frac{1}{3}$ galbini mon. sunatória.

Anulu XXXVI.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 16.

Brasovu 8 Marte 24 Februarie

1873.

Brasovu 8 Martiu 1873.

D. consiliariu Elia Macellariu fù provocat din partea presiedentului dietei din Pest'a, că in puterea decisiunei dietale se -si tramita protocollul de allegere că deputatu in opidulu Hatieg și dandusi credentialiale se -si occupe scaunul de representantu in diet'a din Pest'a.

Illustritatea Sa dlu cons. Macellariu respus la acésta provocare, ca fiindu elu distinsu cu acésta onore din partea majoritatii opidului Hatieg, fora a si sci, si fora a se fi obtrusu vreodata séu a fi venatu dupa acestu mandat, a legatu primirea mandatului acestuia, in deplina convoie cu alegeriori sei, si in conformitate cu convictiunile si parerile loru si ale sale, de certe conditiuni care inca totu nu mai devenira in deplinire: asia de si cu parere de reu, se afia necessitatua dechiară, ca marea considerare si respectulu celu datoresc alegatorilor sei, amórea, care o consacra patriei si natiunei sale nu i concedu, pentru acuma, a face intrebuintiare de mandatulu seu. —

Asteptamu reportu mai autenticu in tóte expresiunile, si cuprinsulu conditiunilor.

In comitatulu Zarandului, per excellentiam romanu, s'a denumitu némtiulu Ferdinand Hössler de comite supremu. Pre timpulu erei semi-constitutionalismului Schmerlingianu, Zarandulu a avutu in frunte totu numai comiti romani, giganticul liberalismu maghiaru inse denumi antaiu unu unguru de „föispanu“, pe c. Haller, ér' acuma mai bine pe unu némtiu, pe bezirkulu Hössler, de catu se védia pe vre unu romanu patriotu in frunta unui comitatu! Deputatulu Kis interpelà pe min. de interne in siedint'a din 3 Martiu despre acésta denumire, intiebandulu: déca are cunoscintia de viéti'a ante acta a lui Hössler si, déca scie, ca sub lupt'a de libertate ungarica elu a servit in tabera rusescă, ér' sub Bach a fostu in servitiulu absolutismului; mai róga pe ministru se cercetedie, déca comitele acesta denumitu a statu, in lupt'a de libertate din 1848/9, că dusmanu facia cu ungurii, si de este acest'a adeveru fapticu, are de cugetu si vrea a-lu delaturá din officiulu de comite supremu? Interpelarea se dede ministrului.

Cu atat'a incredere se pôrta maghiarii catra romani, cari au doveditu patriotismulu loru de seculi nevincibiliu, in catu si pe fostii dusmani armati ii preferu la conferirea beneficialor si demnitatilor in patri'a comună. —

— In desbaterea bugetaria veni inainte si subventiunea pentru gimnasiulu nostru romanu din Brasovu si cu tóte ca deputatulu D. Bonciu a facutu un'a propunere de decisiune, ca regimulu se se lapede de conditiunea impreunata cu subventiunea de a denumi din parte-si profesorii salariati din partea statului, totusi, desi se vota sum'a, camer'a si sustienù conditiunea neesorabila. Óre pentru ce atat'a neincredere? Se trecemu la

Francia. Scim prea bine, ca Francia la finea resbelului cu Prusii avu si fatalitatea a primi o adunare nationale alésa sub impressiunea si influint'a dusmanului invasoriu, cea mai mare parte din boieri, cari nu potu fi fora vreunu spanu, in soldulu caruia se militeze, si cari sciu, ca numai sub o monarchia, indatorata prin conlucrarea loru, potu se fia tari si mari mancatori. Din norocire ei alese pe nestorulu Thiers de presiedente provisoriu, pana candu se voru pôte li-

bera de occupatiunea prusaciloru, déca voru refui gigantic'a contributiune bellica de 5 milliarde impusa de prusaci. Acum se apropia depurarea ultimului milliardu, si sosi si timpulu, că acestu provisoriu republicanu dupa forma, in fapta inse tagartiatu de boeri catra monarchia, se capete o forma de regim definitiva, ad. se se aléga la o parte ori republica definitiva ori monarchia.

Acestu momentu impuitoriu sosi acum. Suntu ad. acuma vro 70 de dile, decandu adunarea alese din sinulu seu una comissiune de 30 cu majoritate de 23 monarchisti, si numai 7 republicani, care comiss. se stabilésca proiectul despre auctorisarea protestilor publice, cata potere ad. se aiba presedinte Thiers cu potestatea executiva facia cu legislativ'a. S'a incordatua comissiunea neintrerupta a asiedia o patula catu de commoda spre a construi fundamentulu forme definitive de regim, lasandu usia deschisa la monarchismu si deacea vrea se lege manile lui Thiers, că se fia machina partitei monarchice si cu acésta rea credentia tieruri chiaru si modulu, cum are si candu pôte se vorbesc Thiers in adunare. Thiers redică difficultati in contra acestoru uneltiri boiereschi, d'er' min. de justitia Dufaure facu comissiunii propunerea se decida, ca adunarea nu se va desparti pana nu va statori.

1. Despre organisarea si modulu de strapunerea poterii legiuitorie si executive.

2. Despre crearea unei a două camere si despre atributiunile ei

3. Despre legea electorale. —

Acésta propunere comissiunea dupa multa sver-colire in fine o primi cu 20 voturi; ma primi si unu emendamentu alu lui Ricard: „ca gubernulu va supune Camerei 3 proiecte de legi asupra punctelor celor 3“. Cu acésta se midiuloci si pregatirea proiectelor, asupra caror'a se desbate acum. E de sciutu, ca boerii monarchici cu sireat'a loru frementare si au casinatu in tóta Francia o desconsiderare pré meritata, ca-ce prin conspirarile cele necontentite, chiaru si cu dusmanii Franciei in contra republicei séu a vointiei nationale, s'a datu de golu, ca clocescu monarchia.

Totulu inse a reesitu cu acestu compromisu intre Thiers, „miculu burgesu“, cum lu numescu boerii, si intre majoritatea monarchica, careia inca nu i venie la socotela se se opuna lui Thiers, pana candu tiér'a nu e evacuata de invasori.

Asia proiectele de lege despre organisarea definitiva a protestilor publice in Francia s'aau presentatua adunarii nationali din Versailles.

In 27 Fauru se luă d'er' la desbatere in adunarea nationale din Versailles marea cestiune despre cerculu autorisatiunii si alu poterii protestatoru publice in Francia. Cestiunea fù si dechiarata de urgentia. In acésta siedintia min. de justitia Dufaure dechiarà, ca regimulu primește proiectul de lege, respectivu. Se sculara mai multi oratori si vorbira pentru acceptarea proiectului; se sculă inse si Marquisulu de Castellano, care ceru dela adunarea nationale foră neci o sfiala neci mai multu neci mai pucinu decatul deadreptulu reinfiatiare monarchiei constitutionale, ceea ce totu clocea majoritatea monarchica dela pactulu de Bordeaux in cōce.

Huentjens inse citi in numele mai multor deputati una dechiarare, in care se pronuncia pentru nemidiulocit'a provocare la poporu. Desbaterile voru dura in mai multe siedintie si voru fi afundu taitorie in destinulu Franciei si in prestigiulu ei, pen-truca majoritatea monarchistilor din adunare ambă totu cu duoi bani in trei pungi, conspirandu pentru monarchia.

In urma cuventarii lui Dufaure in 1-a Martiu se si primi proiectul de lege memoriatu cu majoritate eclatanta de 472 in contra la 199 voturi.

Una depesia din 5 Martiu ne reporta, ca dupa

o cuventare a lui Thiers tienuta in adunare, in care accentuă nestorele necessitatea de a se consolida republika pana aici provisoria, s'a primitu si preambulul proiectului comisiiunei de 30, cu 475 vot. in contra la 199.

Proiectul de lege despre organisarea fundului reg.

(Dupa cum s'a presentatua consiliului de ministri din partea ministrului de interne).

PARTEA I.

Despre organisarea jurisdicțiilor fundului reg.

§ 1. Scaunele si districtele fundului reg. cari sustau de presente si esercita dreptulu de judecătuni, precum suntu scaunele: Rupea (Cohalmu), Mediasiu, Cincu-Mare, Sabesiu, Sedisior'a, Oresti'a Sibiu, Mercure'a, Nocrichu, si districtulu Bistritie si alu Brasovului, remanu si pre venitoriu judecătuni independinte in estensiunea loru de pana acumu.

§ 2. Cetatile libere reg. cari se afia de prezinte in fundulu reg. si a-nume Bistriti'a, Brasovulu, Sibiu, Sedisior'a, Sabesiul si Oresti'a voru formă si pre venitoriu o judecătuni dimpreuna cu scaunele si districtele, pre alu caror terenu jacu.

§ 3. In fruntea fia-carei judecătuni a fundului reg. sta comitele sasescu (Comes), care in fia-care judecătuni esercita drepturile comitelui supremu, stabilite in art de lege 42 din 1870. — Comitelui sasescu i se da spre dispusetiune unu personalu corespundietoriu.

§ 4. Art. de lege 42 din 1870, care tratedia despre regularea judecătuniilor, se va estinde si asupra fundului reg. inse cu urmatoriele modificări:

§ 5. Numerulu totalu alu membrilor cari formedia judecătuniua si cari conformu §-lu 19 alu mentiunatului art. de lege au se aléga comitetulu municipalu, se va impari astufeliu, in catu de regula pentru fia-care 500 de locuitori se se aléga unu membru in comitetu, numerulu totalu alu membrilor comitetului nu pôte se fia mai micu de 40 si mai mare de 120.

§ 6. Membrii comitetului municipalu se voru impari intre orasie si cele-lalte parti ale municipiilor in modulu urmatoriu: In scaunulu Sibiu si districtulu Brasovului diumetate a numerului totalu alu membrilor comitetului o voru da ceta-tile libere reg. Sibiu si Brasovulu; in scaunulu Mediasului, alu Sedisorei, Sabesiului si Orestiei, precum si in districtulu Bistritie orasiele cu acelua-si nume voru avé se dè numai două din cinci parti a numerulu totalu alu membrilor comitetului. In scaunulu Rupei, alu Cincului-Mare, alu Mercurei si Nocrichului orasiele cu acelua-si nume voru avé se dè numai un'a din cinci parti a numerului totalu alu membrilor comitetului municipalu.

Membrii comitetului municipalu se voru impari intre cele-lalte parti ale municipiului.

§ 7. Fia-care municipiu determina numerulu membrilor pentru scaunulu orfanalu centralu; precum si numerulu functiunilor, cari suntu insirati in partea IV. a art. de lege 42 din 1870, ca organe corespundietorie, alu caror personalu si cercu de activitate se va defige si prescrie in unu statutu, ce va avé a se crea in sensulu §-lu 91 alu art. de lege citatul mai susu.

§ 8. Cetatile libere reg. din fundulu reg. se voru organisá dupa normele art. de lege 18 din 1871 referitorie la orasiele cu magistratu regulatu. Cu privire inse la affacerile regulate prin §§, 24, 25 26 si 65, precum si prin partea VIII. a mentionatului art. de lege, cetatile libere reg. se voru scote de subu juredictiunea scaunelor si districtelor respective si se voru supune nemidilocitu ministrului de interne.

§ 9. Cetatile libere din fundulu regescu se voru organisá de-oata cu scaunele, séu districtele, cu cari suntu incorporate.

§ 10. Pana candu nu se va fi finit u reorganisarea fundului reg. juredictiunile insirate in § 1. potu se se impreuna mai multe la-olalta si se forme o singura juredictiune, d'r' numai cu aprobarea ministrului de interne, care apoi va cere si consemientului ditei la o asemenea impreunare.

Dupa finirea organisatiunii ori si ce schimbare pre teritoriulu juredictiunilor se va poté face numai prin legislativa.

PARTEA II.

Despre organisatiunea si cerculu de activitate alu Universitatii natiunii sasesci.

§ 11. Universitatea natiunii sasesci consta din trei-dieci de membri, pre cari i alegu membrii comitetului jurisdicțiunilor din fundulu reg. si ai cetatilor libere reg. incorporate, pre trei ani si in urmatórea propoziune: Scaunul Sibiului si districtul Brasovului trimitu cate trei membri, cele latte juredictiuni ale fundului reg. cate duoi; Bistrit'a, Mediasulu, Sedisiór'a, Sabesiulu si Oresti'a cate unu membru.

La casu candu in sensulu § 10 alu acestei legi s'ar' impreuna mai multe juredictiuni la olalta, atunci juredictiunea formata prin o asemenea impreunare va alege atati'a membri, cati ar' fi avutu se aléga, dupa dispusetiunile de mai susu, fia-care din juredictiunile impreunate.

§ 12. Presedinte alu universitatii nationale sasesci este comitele sasescu.

Vice-presedinte alege universitatea dintre membri sei.

§ 13. Universitatea natiunii sasesci tiene pre fia-care anu o adanare mare ordinaria, pre carea o conchiamă comitele sasescu, care totu-odata este indatoratu, că la dorint'a a siese juredictiuni se conchiamă universitatea la o adunare straordinaria.

§ 14. Agendele universitatii suntu:

a) stabilirea ordenei de di.

b) Administratiunea avelei juredictiunilor, din fundulu reg., carea si pana acum s'a administratu prin universitate, precum si dispunerea a supra a-cestei averi.

c) Imprumutele, cari impovaréda acésta avere.

d) Procurarea si instrainarea avelei Cardinali.

e) Votarea bugetului anualu si esaminarea sotocelelor de inchiaiere.

f) Stabilirea numerului si organisatiunea functionarilor, precum si a salarielor presedintelui si ale imploiaților.

g) Alegerea si controlarea functiunilor universitatii, liberarea loru de responsabilitate suspinderea loru din officie si ordonarea investigatiunii disciplinarii.

h) Controlarea casselor ce stau sub inspectiunea si administratiunea ei.

i) Inspectiunea a supr'a fundatiunilor create din avearea ce o administredia.

§ 15. Numai cu aprobarea ministrului de interne se va poté esecutá unu conclusu, care se va referi a) la dispusetiunile despre avere, b) la stabilirea bugetului, c) la instrainarea immobilierelor, d) la contractarea de imprumuturi, e) la inchiaarea séu desfiintarea de contracte ponderóse, cari nu obvinu in bugetulu votatu, f) la sistemisarea de officie noue, séu la desfiintarea celoru essinté.

Déca ministru de interne, in cursu de patru dieci de dile, incependum dela diu'a presentarii, nu

-si va da parerea, atunci conclusele presentate se privescu de approbaté si se potu esecutá.

§ 16. In privint'a administratiunii si folosirii avelei ce este proprietatea tuturor juredictiunilor, decide universitatea natiunii sasesci in numeru completu. In privint'a administratiunii si folosirii acelei averi, care este proprietatea juredictiunilor singuratece, decidu si dispunu numai acei membri ai universitatii natiunii sasesci, cari suntu alesi de juredictiunile respective.

§ 17. Copiele autenticate si legitimate ale protocolelor universitatii au d'a se tramite ministrului de interne in restempu de treideci de dile, incependum dela inchiaarea sessiunii. La cererea unui-a dintre ministri au d'a se tramite fara amenare si protocolele.

§ 18. Cu esecutarea acestei legi se insarcina ministru de interne.

Dela diet'a din Pest'a.

Siedint'a dela 26 Febr. 1873.

Presedintele Bitto deschide siedint'a la 10 ore din di; dupa aceea comunica camerei rescriptul, prin care Maiest. Sa imperatorele conchiamă delegatiunile pre 2 Aprile in Vien'a. Rescriptul se va tipari si pune la ordinea dilei pre sied. de luni (3 Marte).

Ignatiu Helfy, avendu in vedere, ca regale Ispaniei Amadeu a abdicatu pentru sine si descendentei sei dela tronulu ispaniolu, si ca in urm'a acésta representant'a legale a natiunii ispaniole a alesu, proclamatu si stabilitu republic'a că forma de guvernare; considerandu apoi ca fia-care poporu are dreptul d'a-si regulá affacerile interne astufeliu, precum ceru acest'a impregiurările si interesele statului; considerandu in fine, ca nerecunoscerea acestui dreptu este analoga cu negarea dreptului de propria guvernare; — intréba pre dlu ministru-presedinte, ca recunoscutu-s'a din partea Ungariei form'a de guvernare adeca republic'a ispaniola? Déca nu, apoi cugeta d. primu-ministru a face acésta fara amenare? — Interpelatiunea se comunică ministrului-presedinte.

Camer'a trece apoi la ordinea dilei. Mai inainte de tóte se iè in desbatere proiectul de resolutiune, presintatu de min. de justitia si refferiorul la regularea provisoria a procedurei penale. Propunerea ministrului se accepta si astufeliu proiectul de lege, despre regularea procedurei penale se va da mai antaiu unei comisiunii de 15 membri spre a-lu esaminá si desbate, si numai dupa aceea se va pertractá in sectiuni.

Urmédia continuarea desbaterii generale mai restrinse asupr'a bugetului ministrului de cultu si instructiune publica.

Alessandru Nicoliciu regreta, ca guvernul a tramsu comissariu regescu cu potere asié estinsa pentru regularea affacerilor besericiei serbesci, ca-ci acestu comissariu pana acum n'a facutu alta-ce, decat a potentiatu abusurile, asié incat u s'adu reul e mai mare si mai acutu că mai inainte.

Serbii — dice oratorele — nu voiescu alt'a de catu autonomi'a besericiei loru. Acest'a dora nu li se va poté luá in nume de reu: si apoi de aici neci ca se va poté deduce si dovedi, ca serbii lucha contra statului ungurescu.

Paulu Somssich inca participa la acesta discussiune generala. Elu mai inainte de tóte declară, ca n'ar' fi luatu parte la desbaterea acestui obiectu ponderosu si seriosu, déca unii dintre oratori n'ar' fi vorb tu astufeliu, precum au vorbitu, despre clerulu catolicu si protestantu. Cu osebire d. Somssich vre se combata pre D. Irányi, care a incriminat si condemnat pretimea catolica, ba chiaru institutiunea erarchica, i-a atribuitu cele mai grele si mai negre pecate, dicundu, ca „celu mai destramatu si mai nemoralu de catu celu ungurescu, n'a mai vediutu niciuri“. Déca d. Irányi ar' fi disu ca clerulu catolicu a luatu o pusetiune ostile facia cu ideele si cerintele tempului nou, atunci ora-

torele n'ar' fi avutu nimicu d'a-i observá. Inse a condamná o classa intréga pentru vre-o döue trei séu si o sută de casuri scandalóse si nemorale, a-cest'a nu este iertatu. Déca asiu vré se satirisediu — continua oratorele — asiu dice, ca dlu Irányi a facutu acest'a numai că se dovedesca, ca nu se teme de popi. La acésta inse in diu'a de asta-di nu-i trebuie multa cutediantia. Déca ar' fi pasit u cu asemenei incriminati pre tempulu lui Galilei, Husu si pre tempulu inquisitiunii, asiu dice, ca a avutu mare temeritate si curagiu. Astadi nimenea, nici chiaru guvernulu ung. nu se teme de cleru; inse este ceva de ce trebuie se ne temem, si acésta este „perirea sentiului religiosu“, ca-ci in bu-tulu tuturor teorielor si ipoteselor temerarie ale lui Darwinu, in eternu va remané adeveru, ca pana candu va esiste omu pre pamantu, omenimea va ave lipsa de sentiulu religiosu, déca nu voiesce se recadia in braciele barbarismului si sclavie.

Intr'unu punctu oratorele se unesc cu Irányi, si acestu punctu este „realisarea neamenata a autonomiei besericiei cat.“ Dsa nu pote pricepe, ca pentrue tragandia guvernulu cu presentarea acestei cestiuni inaintea camerei, candu se scie, ca camera are dreptu d'a inarticulá acésta autonomia numai déca nu contiene concluse ce vinu in colisiune cu interesele statului.

Cu privire la affacerile scolastice, oratorele róga guvernulu, că se modifice institutiunea inspectorilor supremi, carea este astufeliu organizata, in catu nu pote se arete resultate indestulitórie.

Siedint'a dela 27 Febr. 1873.

Siedint'a se deschide că de regula la 10 ore. Indata dupa verificarea processului verbalu din siedint'a precedenta camer'a trece la ordinea dilei si continua desbaterea generala mai restrinsa asupr'a bugetului min. de cultu si instructiune publica.

Demetru Bonciu iè mai antaiu cuventulu si pronuncia, cu privire la obiectu din discusiune, unu discursu lungu si interesantu, din care deo-camdata estragemu uumai urmatóriile passagie.

M'asiu bucurá, dice dlu Bonciu, déca deficitulu, despre care s'a vorbitu asié de multu cu oca-siunea desbaterii generale, s'ar' fi produsu prin redicarea bugetului pentru instructiunea publica, ca-ce sumu convinsu, ca refferintele nationali-economice, bunastarea adeverata, nu voru inflori, nu voru ajunge a se bucurá de o stabilitate in adeveru senetósa si salutaria, pana candu terenulu instructiunii publice nu se va cultivá mai bine, pana candu adeca nationalitatile din acésta tierra nu se voru imparati in mesura egala de darurile instructiunii. Parati ce despartu scólele confesiunale de cele neconfessionale trebuesc delaturati. Déca confesiunile au dreptul d'a sustiené scoli, trebuie se li se dé mediulócele necesarie pentru sustienere, precum si poterea spre a sili pre parinti că se-si tramita pruncii la scóla. § 25 din legea scolaria este celu mai strictiosu pentru scólele confesionale, si prin urmare pentru instructiune. Conformu si pre basea dispusetiunilor acestui paragrafu, scólele confisionali din acele comunitati, unde suntu mai multe confesiuni, se potu suprime si nimici cu totulu. Revisiunea legii scolare este deci neaperatu necesaria.

Cá nu cum-va se crédia cine-va, ca si oratorele este unulu dintre partisianii si aderintii ultra-montanilor, dechiara ca dinsulu nu fantasedia de confisionalismu, ci de instructiunea poporului. Oratorele nu vré se dica si se intiéga, ca scólele confisionale se se emancipede de subu inspectiunea suprema a statului; din contr'a dsa vré ca acesta inspectiune se fia mai strinsa, d'r' confesiunilor se li se dé mana de ajutoriu intru realizarea ordeniunilor salutarie ale loru.

Oratorele vorbesce apoi despre starea instructiunii in comunitatile romane, si in fine si-esprime dorint'a, ca ministrul se conchiamă in ancheta pentru consultarea a supr'a legii scolare si de acei barbati, cari cunosc relatiunile confesiunilor si ale nationalitatilor, si ascultandu-i pre acesti-a se pote face dispusetiuni favorabile si salutarie.

Svetozaru Milițiu iè in aperare partit'a liberala a serbiloru contra incriminatiunilor, ce s'au redicatu contra ei. Li s'a imputat serbiloru, si respective partitei liberales, ca urmaresce nesce scopuri si tendintie, de cari intradeveru ea nici nu visedia. Din conclusele conferintei din Becicherecu se pote vedé, ca acésta partita nu lucra contra intregitarii statului ungurescu; din contra, serbii voiescu si dorescu statului ung. mai multa independentia, de-ora-ce ei credu, ca intr'o Ungaria independente si-voru realizá mai usioru ideele loru liberales.

Li se mai imputa apoi serbiloru, ca gravitatea in afara; acésta imputatiune inse este totu asié de nebasata că si cea-lalta. Sesbii din Ungaria simpatisedia cu serbii din Serbi'a si dorescu se-i vedia liberi de suveranitatea turcésca, formandu-si ei unu statu independentu; serbii liberales ai Ungariei sciu care este rolulu loru; ei au d'a respondi intre fratii loru si in tóta tierra a cele idee, prebasea caror-a se se resolve cestiunea orientale spre multumirea tuturor nationalitatilor de la Carpati pana la Marea mediterana, de la Mare negra la cea adriatica.

Serbii din Ungaria au fostu, mai departe, inculpati, ca sub protestu de autonomia besericésca urmarescu scopuri politice contra statului uugurescu. Din acestu motivu futilu apoi de vre-o patru ani incóce s'a intreprinsu o adeverata góna contra loru. Comisarii reg. se perondara unulu dupa altulu si practicara cea mai stricta inquisitiune. Dér' ce au aflatul? Nemicu. Oratorele naredia apoi in ce modu comisariulu reg. a disolvatu congresulu serbescu si cumu a ruinatu gimnasiulu serbescu din Neplant'a numai că se faca locu si se cascige terenu pentru unu gimnasiu de statu ung.

Că firu alu Ariadnei, care singuru pote aduce ordine in acésta stare de lucruri oratorele recomanda legi bune si urmatorulu proiectu de resolutiune: Benevoieasca camer'a a esmito o comisiune, care se esaminedie procederea congreselor besericésce serb. de la 1870—72, procederea guvernului facia cu aceste, motivele desolverii loru, precum si motivele estmiterii unui comisariu reg. procederea acestui-a, cuprinsulu instructiunii sale, etc. si despre tóte acestea se presentedie camerei unu reportu motivatu.

D. Irányi respunde la reflesiunile lui Somssich si dice, ca expresiune „morală lacs“ a disu-o numai cu privire la celibatu. Déca d. Somssich insira din istoria tóte meritele clerului, dsa totu din istoria pote se insire o multime de pete negre, cari arunca cea mai trista colore a supra clerului. Incatu pentru coragiul, oratorele dice ca de n'ar' avé coragiul n'ar' votá contra urcarii listei civile a monarcului si nu si-ar' redica vocea pentru delaturarea standardului negru-galbenu de pre palatiulu regalu.

La dorint'a mai multoru deputati se punu apoi la votu proiectele de resolutiune. Alu lui Irányi, refferitoru la presentarea unui proiectu de legea pentru libertatea religionaria si introducerea cununiei civile, se accepta cu 61 contra 39 voturi; ér' alu lui Mileticiu se respinge. „Fed.“

Discursulu

dlui deputatu nationalu Georgiu Popu, pronunciatu in sied. de la 17 Fauru etc.

(Capetu.)

Chiaru si acelle tienuturi alle Ungariei, cari suntu mai parasite si mai departate de calile ferate, precum suntu comitatulu Crasnei si allu Solnocului de mediulocu, déca ar' avé drumuri bune de communicatiune, intru atat'a ar' fi de aprópe de statiunile calliloru ferrate de la Ciuci'a, Satmariu-Careii-Mari, incatu de o camdata ar' corespunde pre deplinu recerintielor, de-ora-ce subu assemeni conditiuni din cellu mai extremu punctu allu acestor tienuturi pote cine-va ajunge, in timpu de 5 seu 6 ore, la ori si care din statiunile mentiunate; la din contra inse, pre langa drumurile de communica-

catiune de asta-di, din caus'a nepenetrabilei mari de tina, aceste tienuturi suntu totu asié de separate de commerciulu lumei mari, precum au fostu si in tempurile trecute; ca-ce déca voiesce cine-va se mérga astadi pana la un'a din aceste statiuni, la Ciuci'a Satmariu ori Careii-Mari, trebuie se calle-toréca cate döue dile, seu in casulu cellu mai bunu o di si diumatate, avendu d'a se luptá nu numai cu obstacle si pedece de tóta natur'a, ci chiaru si cu pericolulu vietiei.

Cu tóte ca si eu sumu de parerea, că se respectam legile si se nisuim a ni implini detorintie facia cu statulu, totu-si trebuie se accentuediu, ca ar' fi de doritu, că aici in legislativa se nisuim cellu pucinu a ne apropiá de dreptate; se nu pradamu tóte beneficie statului spre binelu si in favorulu numai a unoru individi seu tienuturi, cu prejudecarea si in detrimentulu celor multi.

Nu voiescu provincialismulu, ba 'lu-tienu de perniciosu si de peccatu ca-ce: „Salus reipublicae suprema lex esto“, cu tóte ca trebuie se reprobu, candu statulu de la un'a parte a patriei néga tóte, si tunde si mulge si mai departe, ca pre nesce oi, pre civii acellei parti. E de mare impressiune, candu omulu vede cumu poporulu contribuitoriu din Solnoculu de mediulocu se lupta prin marea de tina (imala, glodu). On. camera! De mai multe ori amu vediutu casuri, candu trebueau se desprindia caii de la 5—6 carra, pentru că se pote trage afara unu altu carru inglodatu in tina, ca ajungundu apoi la Careii-Mari se pote solvi contributiunea de statu.

On. D. ministru de communicatiune fu provocat de duoi dni antevorbitori, se se dechiaré, déca are de cugetu a luá si acésta linia de drumu in proiectulu ce va presentá despre retieu'a drumurilor de pétra (de tierra)? Elu inse in acésta privintia nu s'a dechiaratu. (Se audimu!)

Eu provoco pre on. D. ministru de communicatiune se se dechiaré otaritu in acésta privintia! (Strigari: Se votisamu!) Amu se facu o intrebare Dlu. ministru de communicatiune, si me rogu, se binevoieasca a respunde decisivu. Duoi dintre dnii. dep. antevorbitori au intrebatu pre D. ministru de communicatiune, déca are de cugetu a luá si lini'a de drumu Careii-Mari-Ciuci'a in proiectulu, ce va presentá camerei, despre retieu'a drumurilor de tierra? ca-ce de si dlu. ministru in dechiaratiunea sa recenta a binevoitua a promitte, ca din sum'a de care dispune va ajutá acestu drumu, că si in annulu trecutu, totu-si me temu, ca noi cei din Solnoculu de mediulocu vomu pati-o că parintele, care increde mamei vitrige impartirea panei intre copii, produsi de ellu, ca-ce ea a deca da panea intreaga copilului ei.

E dreptu, ca in annulu trecutu s'au datu 20—40 mii ca ajutoriu spre repararea acestui drumu, inse guvernulu totu-odata a insarcinatu pre on. commisariu reg. contele Béla Bánffy, fostu comite supr. alu cottului Crasn'a cu intrebuintarea acestei summe, care apoi a folositu-o eschisivu numai spre binele cottului Crasn'a, cu tóte ca drumurile din acestu comitat, multu pucinu, au fostu mai bune, pre candu drmulu de la Tasnadu la Careii-Mari n'a fostu de locu practicabilu si comitatulu Solnoculu de mediulocu a fostu constrinsu a se indestulí cu dechiaratiunea contelui commis. reg. ca banii i a spesitu in comitatulu Crasn'a.

Nu dicu, ca n'a intrebuintiatu bine summ'a destinata spre acestu scopu, ci numai, ca ar' fi potutu-o folosi si mai bine.

Numai inca la nn'a impregiurare voiu se attragu atentiuonu on. camere, si anume la aceea, ca in tóta tierra, döra tocmai numai comitatele Solnoculu de mediulocu si Crasn'a suntu acelle, pentru carii intru innaintarea communicatiunii, din visteria statului nu s'a votatu nici unu cruceriu, pre cumu si D. ministru a recunoscetu acésta in dechiaratiunea sa anterioare, cu tóte ca aceste döue comitate, in tempulu provisoriului au solvatu mii si mii in visteria statului subu titlulu rescumperarii de la fecrea drumurilor.

Astufeliu déra, on. camera indrepta si rectifica o mare nedreptate, *) déca votézia summa proiectata de D. ministru.

Roman'a. Conventiunea facuta de min. de externe Costaforu cu guberniulu Austro-Ungariei pentru incopciarea lineelor ferate, in catu privesce punct. Timisiu-Predealu Ploiesci, care inca se reieptă de camera in 4 Martiu, cuprind aceste:

„Art. 8. . . In ceea ce privesce a cincea junctiune (linea Ploiesci-Brasovu) , se va procede in chipulu urmatoriu:

„a) Guvernulu Maiestatii sale imperiale si regale se declara gata: seu de a garantá acésta linia, seu a organizá una compania, care se se insarcineze a construi si esploatá, fara nici una garantia, dis'a cale ferata, plecandu dela Temisiu la Ploiesci“.

Acésta conventiune, presintata adunarii, este subscrisa de d. Costaforu, ministru alu romanilor. In espunerea de motive, care o insociesce, d. Costaforu se esprime astufeliu:

„In privinti'a acestei junctiuni (Predealu-Ploiesci) orce cestiune de sarcina banésca este inlatuata deasupr'a nostra, prin ingagamentulu ce iè guvernulu Austro-ungaru, de a garantá acésta linia, seu de a organizá una compania, care se se insarcineze a construi si a esploatá, fara nici una garantia, linea ferata dela Predealu (Temisiu) pana la Ploiesci“.

Si mai adauga:

„Credu de prisosu a mai insista asupr'a avantajelor ce resulta pentru Roman'a etc. . .“

La aceste „Romanulu“ impreséra desbaterii reflectă intre altele asia:

Esperinti'a facuta cu concesiunile straine, ne-a arretatu ca Strousberg, Godillot, Offenheim etc., nu erau nisce simpli individi, ci reprezentantii unoru state. La orce neintilegere cu densii, amu gasitul totu-deauna in dosulu loru poterea statului, ai caror supusi erau, poterea care ne-a amenintiatu chiaru si cu interventiunea militara. Nu dinnaintea unoru individe au facutu guvernele nostre tóte capitolarele cate au facutu. Nu prestigiulu unoru individe nimicesce autoritatea legilor si a statului nostru in administratiunea drumurilor de feru straine, si face din acésta administratiune unu statu in statu, ceea ce a facutu pe Journalul de Galatz se dica grozavulu adeveru „ca nu drumurile de feru aterna de tiéra, ci tiéra aterna de drumurile de feru“.

Déca dér' resulta una asemenea situatiune pentru noi, din concesiuni in cari nu ne gasim directu facia in facia cu unu statu, cari voru fi óre consecintiele unui actu de concesiune inchiaiatu, de a dreptulu cu guvernulu Austriei?

Mai la vale continua, a afirmá, ca pentru insasi diplomati'a nemtieasca dela Vien'a trebue se fia unu scandalu acésta conventiune, pentru ca „Ce ideia trebuie sa -si faca óre de noi chiaru acei cari au obtinutu-o! Cum se mai aliba cineva respectu pentru noi, si unde se se mai oprésca poftele de concesiuni ale strainilor, in faci'a scandalósei conduite a politicilor nostrii? dice „Rom.“ si produce unu casu cu „Turci'a acum 12 ani, candu voiea a incopcia numai liniele telegrafice cu Rusia prin teritoriulu romanu, propunendu guberniulu dela Iasi sei permita a bate stalpi telegrafici pe bucat'a de pamant din Besarabi'a intre Dunare si fruntaria rusescă, candu inse D. Costache Negri, că agentu la Constantinopole, afianduse la Iassi combatu propunerea cu cuvintele:

„Cum se invoim noi, dicea dsa, că turcii se bata pari in tiéra la noi? Déca trebuie telegrafu pe pamantul nostru, se-lu facemu noi; liniele nostre se voru lega la Dunare cu telegrafulu turcescu; nu potemu invoi că una potere straina se execute lucrari in tiéra nostra“.

Apoi aduce casulu cu diligent'a dela Brasiovu a lui Körner, care a costatu timpu de lupta de vro siepte ani, pana ce se potu inlocui cu una romana. Apoi incatu privesce ratiunile de statu continua „Negresitu ca, facunduse abstractiune de ideile nationali, privinduse lucrurile numai din punctul de vedere alu umanitatii, este egalu lumii,

*) La votare s'a primitu cu mare majoritate propunerea comis. financ. Summa de 40.000 fl. s'a stersu. Inca o dovada despre ingrigirea unguresca de poporulu romanescu; inca o dovada, ca dela unguri nu se pote accepta dreptate.

Red. „Fed.“

déca esiste séu nu statu romanu, déca pe pamenu din Carpati si Dunare circula diligentia séu drumuri de feru romane séu germane.

Dér' ore unui ministru, reprezentantul alu intereselor unui popor, ei este iertat se faca abstractiune de ratiunile de statu, de conditiunile de existentia ale poporului pe care-lu represinta?

Dupa monstruos'a teoria politica a Costaforiloru „spre a iulatura deasupra nostra cestiunile de sarcine banesci“, trebuie se ne desbracamu de detoriile nostre de statu; se ne alienam suveranitatea, autonomiea nostra nationala? Si citandu din codicele penale punctele de inalta tradare, face corolariu asia:

„A preda in manile strainilor una cale ferata, este a seversi una crima in contra sigurantiei statului, una crima de inalta tradare, multu mai mare de catu multe din faptele enumerate in codulu nostru penal si in legile tuturor poporilor.

A se afla in manile Austriei una cale ferata de pe teritoriul Romaniei, este faptul celu mai contrariu ordinii publice, ordinii politice si nationale. Acest'a ar' fi una causa permanenta de conflicte cu Austria, din cari noi, statu micu, nu vomu poté nici una-data se esimu cu vre-unu folosu; din contra, impreuna cu resolvarea fia-carui conflictu, vomu lasa cate una fasie din drepturile nostre de statu autonomu. Apoi, din punctul de vedere strategic, una asemenea cestiune facuta Austriei, ar' fi — dupa cum dice codulu penal — una inlesnire a ocupatiunii tierei de catra straini.

Déca vre una data amu simtitu necesitatea unei adeverate reprezentantiuni nationale, este in aceste grave momente; si că celu cadiutu in apa, care se acatia de orce obiectu pote se apuce, conjuram chiaru majoritatea acestei camere se se gandescă bine, se uite unu momentu originea sea, in facia unei cestiuni nationale de cea mai mare insenatate; se nu fia nici unu singuru deputatu, care se se gandescă in acestu momentu la ce detoresce cutarui séu cutarui membru alu guvernului, spre a se gandi numai si numai la ce detoresce terei séle.

Nu voimu se ne inchidemu in ziduri chineze, admitemu junctiuni că cele dela Iticani, dela Verciorova; dér nu voimu cu nici unu pretiu junctiuni că cele dela Predealu, dela Oituzu, ce nu potu servi de catu numai interesele economice inamicetierei nostre, si scopurile strategice, pe cari ni-le desveluie invetiamintele trecutului“.

Pana candu vomu citi desbaterile resp. din camera, vedem din cele de susu, ca statul romanu -si teme si apara autonomia si in punctul cailoru ferate, si acesta e caus'a reieptarii junctiunilor.

Legea monopolului carcinaritului de spirituose inca s'a primitu de senatu nemodificata, cu tote protestarile consulari, de ce se scriea, ca voru a le face.

Jidaii o multime facura falimente mari si lasandu daune in tiéra se carara la Cernauti, unde se afia fora a i mai doré masselele. —

Ispania. Scirile de pana acum suntu totu favoritorie linistei nouei republice. Guvernul ajutorat de intrég'a potere, armata a luatu mersi seriose si a ascurat pacea si ordinea publica si privata. Generarulu Burgos e numitu comandante alu militielor, Moriones generalu-capitanu alu Madridului. Placuta este scirea, dupa care officerii gardiei nationale au salutat adunarea nationala, ca sub orce impregiurari ii voru da sprigini loru. Presiedintele Martos le respuse multumindule si asecurandui, ca guvernul s'a decisu a sustiné „republica, libertatea si ordinea“. Reprezentantii poporului nu voru suferi nici o terorisare, ci „mai bine voru muri la postulu loru de catu se se supuna vreunei forte brute“. Ei voru apară republica in contra reactiunei si a demagogiei si astépta sprigini securu din partea armatei si a voluntarilor republicei. Cuventarea lui Martos se primi cu mare entusiasm. Adunarea nationala a reconstituitu guvernul in modulu urmatoriu: Figueras, Castelaru, Pi y Margall, Salmeronu remanu ministri; ceilalii cinci se inlocuiescu prin gen. Acosta (resbelu) Iuan Tuta (finantie) admiralu Oreyco (marina) Chas (lucrari publice) José Serin (colonie). Par-

tit'a radicala s'a fusionatu cu cea republicană si e representata in guvern prin ministrii resbe-lului si alu marinei. Programul regimului nou: executarea decisiunilor adunarei nationale si catu mai multa urgitate a alegerei unei constituante, remane totu acelasius dela incepantu.

Depesile officiali dela 26 Fauru constata, ca in tota peninsula spanica domina ordine si liniste. Noulu ministeriu a denumit gubernatorii provinciali din numerulu representantilor poporului, provocandui se aiba grisia de sustinerea ordinei si a libertatii. Tote constellatiunile dau speranta, ca cu tota crisea momentelor transitiunii Spania va reesi exemplu de prudencia si concordia solidaria, care cu tote, ca Don Carlos pasiesce cu vro 35 mi a -si revindeca tronulu, totusi va reesi invingatoria.

Noulu comandantu alu óstei regimului gener. Pavia emise inca in 17 unu manifestu catra baschi si navaredi, cari suntu agitati de carlisti, de unu cuprinsu forte dulce, care va desarma pe multi resvretitori. Elu suna in cuprinsu asia:

„Regimulu republicei m'a numitu comandantu generale alu armatei de nordu si mi recomenda ave tracta că pe amici si frati; m'a insarcinatu a ve dice tuturoru fora osebire de partite, ca republica e ins'a tollerantia, e respectarea opinioniilor tuturor, a drepturilor si a conscientii tuturor; ca ea, republica, imbraciuaza pe toti civii că pe frati, fora umilire, fora conditiuni, fora pactu, fora amagiri pentru cei ce vinu la dens'a; pentruca doresce, că aceste provincie, baschica si navaresa, se continuă a se folosi de pacea si libertatile sale avute din vechime“. Si le provoca se se infratiescă cu armat'a republicei ertandu si uitandu tote cele intemplete, apromitendu, ca neci o puscatura nu va cadé intre frati, se -si deschida braciulu „spre a primi, dice, pe fratele vostru si sup. gen. alu armatei de nordu“. Astufeliu de vorba in gura unui ostasiu se pôrta in nou'a republica. —

Scirile pana la 28 vorbesc de ordine si liniste exemplaria, ce domina in tota Spania; si adunarea republicei se occupa cu legile despre desfintarea sclavagiului in insule; ér' in contra carlistilor armat'a si voluntarii procedu din successu in successu infratitoriu. —

Adunarea republicei a decisu redicarea de 50 batallione de cate 900 fetiori armata si unu creditu de 10 milioane pesetas pentru combaterea insurectiunei carlistice. Bandele carlistice din Castilia fura batute totalu de catra armat'a republicei. —

Computu publicu.

„Reuniunea femeilor romane din Mediasiu si giur“ pentru crescerea si ajutorirea fetitiilor sermane romane — amesurat 8-lui 2 alu statutelor sale — aprobat prin rescriptul inaltului ministeriu reg. ung. de interne de datulu 15 Decembre 1870 nr. 9789/R. — in acestu anu — tienu la 19/7 Febr. a. c. unu balu in Redutulu locale in folosulu acesteia — reportulu comitetului arangiatoriu — despre resultatulu lui e urmatorulu:

- Percepte la cassa pentru biletele vendute . . . . . 175 fl.
- Contribuiri filantropice intrate inainte si dupa balu — pana acum suntu dela urmatorii:

Prin d. Alesandru Filipu subjude in Abrudu: dela domni'a S'a 1 fl.; d. Basiliu Bosiota jude reg. 1 fl.; Candidu Albini subjude 1 fl.; Ioane Santu notariu la sedria 1 fl.; dn'a Florentin' St. Siulutiu 1 fl.; dn'a Cornelia Veltianu 1 fl.; d. Matheu Nicola advocatu 1 fl.; d. Basiliu Harsianu ad. 1 fl.; d. Georgiu Ivascu comerciant 1 fl. 50 cr.; d. D. Balossu comerciant 1 fl. 50 cr.; d. Iosefu Draia execut. reg. 1 fl.; d. Petru Stanciu cancel. reg. 1 fl.; d. Boér Bela ascultantu 1 fl.; d. Nicolau Moldovanu archivariu magistratuale 1 fl.; d. Sebastianu Henzel banquier 1 fl. Din Blasius prin d. profes. gimnas. Nicolau Popescu: dela Exc. S'a P. metropolitu Dr. Ioane Vancea 5 fl.; Rss d. Ioane Pamfiliu canonicu 2 fl.; Clarisim. d. Victoru Mihalyi 1 fl.; M. O. d. Simione P. Matheiu notariu consistoriale 1 fl.; O. d. Stefanu Chirila economu 1 fl.; Rss d. Fekete Negruțiu canonicu 1 fl.; Sp. d. Dr. Stoia medicu 2 fl.; d. D. Mendl 1 fl.; On. d. Basiliu Vancea econ. dominale 2 fl.; dela d. Ioane Dorcă direct. scolastecu in Satu-lungu 4 fl. Prin d. locoten. c. reg. in Alb'a-Iuli'a Margineanu 2 fl., 1 fl. dela d. s'a, si 1 fl. dela d. lo-

cotente c. reg. Börgovanu. Dela d. I. Gerasimu subjude regiu in Mediasiu 2 fl.; d. Martin Schuler comerciant in Mediasiu 2 fl.; d. Moise Braniste in Nocrichu 2 fl.; d. I. Flaischer comerciant in Blasius 2 fl.; d. Ioane Pop'a advocat in Mediasiu 2 fl.; d. Teodoru Crisanu in Elisabetopol 1 fl. Sum'a perceptelor 225 fl. v. a.

I. Percepte 225 fl.

II. Erogate: 160 fl. 32 cr.

Venitul curat 64 fl. 68 cr.

Petrecerea desi n'a fostu frecuentata pre catu se speră — a fostu totusi viale, ce se potea ceti, depre faciele toturor — ce a si duratu pana catra 5 ore demanet'a. — Din partene in numele fetitiilor romane sermane — se aduce multumita cordiala P. T. publicu — ce a benevoitu a se interesa de acesta intreprindere modesta — de ne-au onoratu nu numai cu luarea de parte activa a petrecerei, dér' si cu contribuiri marinimos — fia-le recompensa pre langa recunoscient'a nostra — multa —

Contribuiri sperate — ce voru mai incurge — ne vomu tiené de detoriuntia ale publică la tempulu seu, că marinimosii contribuitori se se pôta convinge, ca sacrificiale oferite au ajunsu la locul destinatiunei loru. —

Mediasiu 1 Martiu 1873.

In numele comit. arangiatoriu

Teodoru M. Bucsis cassariulu reun.

P. S. suntu rogate si cele-lalte Diurnale romane — a luá notitia despre acestu reportu.

Idem.

Noutati diverse.

† In 25/13 Februaru a. c. la 6 ore sér'a a repausatu in Domnulu on. d. Ioanu Crisanu, administratorulu parochiei Siaulia de Campia din protopopiatulu Pogacelei, dupa unu morbu scurtu in etate abia de 30 ani, lasandu in doliu pre tener'a sa socia Elen'a Ciani, pe mic'a sa prunca Georgan'a in etate de 9 luni, pre veduv'a sa mama, pre frate, unchiu, matusie, pre veduv'a sa sôcra, veri si alte rudenie numerose.

Remasitile-i pamentesci s'a straportatu la Salcu, si in 28/16 Febr. a. c. s'a astrucatu in cemeteriulu familiariu. Famili'a lui a pierdutu in densulu unu membru fidelu, éra clerulu si natuinea romana unu fiu capace si plenu de resolutiune.

Fiai tieren'a usiora si memori'a in eternu nestersa!! —

— Statistica medicale constata, ca decandu femeele au incetat a usa corsetele cele mari, mórtea loru s'a diminuat cu 18 la sută.

De candu inse au inceputu a implé capulu cu cocuri si peru strainu, mortii, epidemiele frigorifice s'a urcat cu 73 la sută.

Oieu de Matrice

séu in contra matricel (recele).

Subscrisulu aduce la cunoscintia O. P., cumca oleulu amintitul avendu pana acum successulu celu mai eminentu, si ne mai auditu, fia matricia (raciala) catu de invecchita, efectulu e siguru; una sticla de 1 lotu din preuna cu instructiunea costa 1 fl. v. a., comandele se facu la subscrisulu in Blasius.

5-6

B. Fülep.

Cursurile

la bursa in 24 Jan. 1873 stă asia:

Galbini imperatesci	—	—	fl. —	cr. v. a.
Napoleoni	—	—	8 , 70 1/2 ,	" "
Augsburg	—	—	107 , 05	" "
Londonu	—	—	109 , 05	" "
Imprumutul nationalu			74 , 50	" "
Obligatiile metalice vecchi de 5%			71 , 95	" "
Obligatiile rurale ungare			82 , —	" "
" " temesiane			81 , —	" "
" " transilvane			79 , 50	" "
" " croato-slav.			83 , 25	" "
Actionile banci	—	—	105 , 40	" "
creditalui	—	—	339 , 75	" "

Editor: Cu tipariul lui

IOANE GÖTT si fiu HENRICU.